

PSIXOLOGNING TA'LIMDAGI KASBIY POZITSIYASINI SHAKLLANTIRISH DETERMINANTLARI

Hamroyeva Shaxnoza Ziyomiddinovna

FarDU magistranti

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola kasbiy tayyorgarlik bosqichida psixolog shaxsining kasbiy rivojlanishining psixologik determinantlarini izlash muammosiga bag'ishlangan. Muallif kasbiy o'z-o'zini anglashni rivojlantirish jarayoniga alohida e'tibor beradi, uning bo'lajak mutaxassis shaxsini shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini asoslaydi, chunki aynan shu jarayon inson faoliyatining individual uslubini shakllantirishni, uning rivojlanishini belgilaydi. Kasbiy ijodkorlik va progressiv qarashlar, ijtimoiy moslashuvchanlik, kasbiy moslashish va o'zini o'zi rivojlantirish qobiliyati, qiziqishlar, qadriyatlar, motivlar, fikrlarni shakllantirish. Kasbiy ongni shakllantirish, uning shaxsning kasbiy rivojlanish mexanizmidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash muammosining dolzarbligi ta'kidlangan. Shaxsning kasbiy rivojlanishining boshqa omillari - kasbiy va shaxsiy fazilatlar va kasbiy kompetentsiya o'rnatildi va ularning o'zaro bog'liqligi asoslandi

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim; professional o'zini o'zi anglash; kasbiy rivojlanish; kasbiy rivojlanishning hal qiluvchi omillari.

Аннотация: Данная научная статья посвящена проблеме поиска психологических детерминант профессионального развития психолога на этапе профессиональной подготовки. Автор уделяет особое внимание процессу развития профессионального самосознания, обосновывая его решающую роль в формировании личности будущего специалиста, поскольку именно этот процесс определяет формирование индивидуального стиля деятельности человека, его развитие. профессиональное творчество и прогрессивные взгляды, социальная гибкость, способность к профессиональной адаптации и саморазвитию, интересы, ценности, мотивы, формирование мышления. Подчеркивается актуальность проблемы формирования профессионального сознания, определения его роли и значения в механизме профессионального развития личности. Установлены иные факторы профессионального развития человека - профессионально-личностные качества и профессиональная компетентность и обоснована их взаимозависимость.

Ключевые слова: профессиональное образование; профессиональное самосознание; профессиональное развитие; детерминанты профессионального развития.

Abstract: This scientific article is devoted to the problem of searching for psychological determinants of the professional development of a psychologist at the

stage of professional training. The author pays special attention to the process of developing professional self-awareness, substantiates its decisive role in the formation of the personality of a future specialist, since it is this process that determines the formation of an individual style of human activity, its development. professional creativity and progressive views, social adaptability, professional adaptation and the ability to self-development, the formation of interests, values, motives, thoughts. The relevance of the problem of forming professional consciousness, determining its place and significance in the mechanism of professional development of a person is emphasized. Other factors of professional development of a person - professional and personal qualities and professional competence - are established and their interrelation is substantiated.

Keywords: professional education; professional self-awareness; professional development; decisive factors of professional development.

Kirish. Jamiyat rivojining hozirgi bosqichida bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligi, birinchi navbatda, mutaxassisning shaxsiyatining ijodiy salohiyatini rivojlantirishga, nafaqaga chiqmaydigan holatlarda va mansabdor shaxslar va odatda odamlar bilan hurmat va bag'rikenglik nuqtai nazaridan o'zaro aloqada bo'ling. Zamonaviy psixologiya sohasida mutaxassisning o'ziga xosligini shakllantirish muammosi avvalgidek, chunki bu ushbu jarayon inson faoliyatining individual uslubini shakllantirish, professional ijod va progressiv rivojlantiradigan bu jarayon Ko'rishlar, qiziqishlar, qadriyatlar, niyatlarni shakllantirish. Shaxsiy rivojlanishda o'z o'rnini va ahamiyatini aniqlash uchun psixologik detologlarni va o'z-o'zini tasdiqlashni rivojlantirishning psixologik determintini aniqlash muhimdir. Kasb ta'limi olish muddati tadqiqotchilar tomonidan kasbiy o'zini o'zi - o'zini o'zi biladi. Ushbu bosqichda nafaqat umumiy va kasbiy mashg'ulotlar bo'lib o'tadi, balki o'ziga xosligi, shuningdek, mustaqil kasbiy faoliyatga tayyorlik shakllantiriladi. Ushbu deterchilarni o'rganish muhim ahamiyatga ega, chunki Muvaffaqiyatli professional o'zini o'zi tushunish uchun zarur bo'lgan omillar va shartlarni tushunish sizga o'z-o'zini fizikni sifatli diagnostika va tuzatish vositalarini topishga imkon beradi, bu esa o'z navbatida professional shaxsni shakllantirishda yordam berishi mumkin.

Ilmiy maqolaning vazifalari: psixologlarning o'zini o'zi rivojlantirishni rivojlantirish, psixologik adabiyotni tahliliy sharhi asosida odamning malakasini oshirish modelini ishlab chiqish; Shaxsning malakasini oshirish tizimida yo'nalishlar va kasbiy ong joylarini aniqlash.

Asosiy materialning taqdimoti va tadqiqot natijalarini asoslash . Kasbiy tayyorgarlik bosqichida shaxsning kasbiy ongining tuzilishi va tarkibiy qismlarini aniqlash muammosi ko'plab olimlarni, ham psixologlarni, ham o'qituvchilarni jalb qildi. Keling, ushbu yutuqlarning ba'zilarini ko'rib chiqaylik. Psixolog o'quvchilarning

kasbiy ongini uchta jihatda ko'rib chiqdi: mutaxassisning kasbiy voqelikni tushunishining o'ziga xos xususiyatlari, undagi o'rnini aniqlash; kasbiy faoliyatning boshqa sub'ektlari bilan munosabatlari; kasbiy standartlar doirasida xulq-atvor va faoliyatni tartibga solishni ta'minlaydigan aniq kasbiy harakatlar. Olim tomonidan olib borilgan tadqiqot tajribasi natijalari shuni ko'rsatdiki, har bir aniqlangan komponent bo'yicha sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan o'quv dasturini amalga oshirish yaxshi natijalar beradi va kasb haqida g'oyalarni shakllantirish, kasbiy munosabatlarni tartibga solish va sifatni yaxshilash jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. professional harakatlar. Talabalarning kasbiy ongini, shu jumladan oltita komponentni kengroq strukturalash : har qanday kasbga kiritilishi kerak bo'lgan kasbiy axloqni anglash; jamiyat normalariga muvofiq faoliyatni amalga oshirish vositalari va usullarini tanlash qobiliyati; kasbiy faoliyat sub'ektidan xabardorlik: mas'uliyat, maqsadlar, vositalar, amalga oshirish shartlari, natijalarini bilish; individual faoliyat uslubini shakllantirish; kasbiy muhim fazilatlarni bilish; kasbiy munosabatlardan xabardorlik va baholash; Vaqtinchalik aloqada o'z rivojlanishidan xabardorlik: o'tmish, hozirgi va kelajak o'rtasidagi bog'liqlikni anglash.

Kasbiy axloqni anglash komponenti va uni takomillashtirish yo'llarini topish qobiliyati bir komponentga birlashtirilishi va kasbiy faoliyatning axloqiy jihati sifatida ko'rib chiqilishi mumkin deb taxmin qilish kerak.

Olim N. G. Rukavishnikovaning tadqiqot faoliyati kasbiy makon kontseptsiyasining individual ma'nolari dinamikasini aniqlashga, kelajakdagi kasb imidjini shakllantirish jarayonini ochib berishga qaratilgan.

U talabalar o'qituvchilari bilan tadqiqot o'tkazdi. Kasbiy ong dinamikasini rivojlantirishni o'rganish natijalariga ko'ra, kasbiy tayyorgarlikning dastlabki uch yilida o'qituvchilarning aksariyati kasbiy tayyorgarlikning shaxsiy ma'nosini yo'qotishi aniqlandi, bu esa tanlovdan norozilikda namoyon bo'ladi. ta'lim ixtisosligi va kasbiy yo'lini to'xtatish istagi. Olim bu hodisaga kasbning o'ziga xos xususiyatlarini bilmaslik va tegishli motivatsiyaning yo'qligi kabi tushuntirishlarni topdi. N. G. Rukavishnikovaning fikriga ko'ra, pedagogik faoliyat sub'ekti sifatida o'ziga nisbatan doimiy ijobiy munosabat kasbiy o'zini o'zi belgilashning to'liqligi mezonini va shaxsiy ma'noning mavjudligi ko'rsatkichi edi.

O'qituvchilarning o'z kasbiy rolini bilishini chet ellik psixolog Chjou ham o'rgangan. Olimlarning ta'kidlashicha, kasbiy rolni bilishning yuqori darajasi o'qituvchilik faoliyati sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, kasbiy rivojlanish va o'z-o'zini rivojlantirish tashabbusini ko'rsatadi va ichki psixologik motivatsiyadir

Talabalar psixologlarining kasbiy yo'nalishi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan birinchi kurs talabalari haqiqatan ham dunyoni ko'ra olmaydilar; professional faoliyat. Ushbu muammoni qo'llab-quvvatlash uchun biz E. A. Spiridonova tomonidan mutaxassis bo'lish jarayonini empirik o'rganish jarayonida aniqlangan xavotirli

ko'rsatkichlarni keltirishimiz mumkin: 40% odamlar o'qishni tugatgandan keyin ikki yil ichida o'z kasblarini o'zgartiradilar; Aholining 80% kasbi bo'yicha ishlamaydi; Qishloq maktablaridagi o'qituvchilarning 20 foizi pedagogik ma'lumotga ega emas yoki uni olish bosqichida; Shahar maktablarida doimiy ravishda malakali kadrlar yetishmaydi. Shu bilan birga, bu muammolarning barchasi o'quv jarayonida professional psixologik maslahatlar, shaxsiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy jihatdan muhim fazilatlarni rivojlantirishga qaratilgan treninglar, shuningdek, kelajakdagi faoliyat turini tanlashdan oldin o'quvchilarni tekshirish va so'roq qilishda hal qilinishi kerak.

Shu bilan birga, talaba psixologlarining kasbiy yo'nalishini o'rganish natijalarini tahlil qilib, Ivantsova N.V. talabalarning kasbiy yo'nalishi fenomeni ularning motivatsion sohasining nominativ ko'rsatkichlarida ham, kasbiy jihatdan muhim fazilatlarni rivojlantirishda ham namoyon bo'lishini ta'kidladi. va qobiliyatlar, qiymat-semantik sohaning faoliyatida.

Tahliliy tahlil shuni tasdiqlaydiki, kasbiy ongning rivojlanishi ko'p jihatdan kelajakdagi mutaxassislarning kasbiy rivojlanish yo'nalishini belgilaydi. Insonning kasbiy ongining o'zgartirilgan tuzilishiga asoslanib, uning rivojlanish vektorlari aniqlangan tarkibiy bloklarga muvofiq belgilanadi: kognitiv, aksiologik, motivatsion, affektiv. Shuni ta'kidlash kerakki, mutaxassisning kasbiy rivojlanishi nafaqat uning kasbiy o'zini o'zi anglashining shakllanishi bilan belgilanadi, balki N. V. Vasina, V. P. Bederxanova va A. A. Bodalev, A. E. D. Markova va boshqalarning tadqiqotlarida tasdiqlangan. kasbiy va shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish va kasbiy kompetentsiyani shakllantirish kabi omillar. A. A. Bodalev va N. V. Vasina "Insonni inson tomonidan bilish: yoshi, jinsi, etnik va kasbiy jihatlari" asarida kasbiy tayyorgarlik jarayonida kasbiy rivojlanish modelini taqdim etadilar.

Ushbu modelga ko'ra, talabaning kasbiy rivojlanishiga uchta asosiy omil ta'sir qiladi: kasbiy ongni rivojlantirish, kasbiy kompetentsiyani rivojlantirish va kasbiy fazilatlarni rivojlantirish. Shu nuqtai nazardan, kasbiy ongni rivojlantirish vektorlari uning tarkibiy bloklari mazmuni bilan belgilanadi: kognitiv, aksiologik, motivatsion.

Elkonin D.B., Markova A.E.ning ilmiy yutuqlarini hisobga olgan holda. va boshqalar, rivojlanishning kognitiv vektori, birinchi navbatda, talabalar tomonidan kasbiy bilimlarni, ya'ni uni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan aniq kasbiy faoliyatni tavsiflovchi bilimlarni egallashni o'z ichiga oladi. Bilimlar voqelikning mavhum va umumlashgan in'ikosi bo'lgan kasbiy g'oyalar (tasvirlar) va tushunchalar shaklida bo'lishi mumkin. Aynan kasbiy ongni rivojlantirishning kognitiv vektori bilimlarning integratsiyalashuvini, ularning o'z-o'zini takomillashtirishni, ijodkorlikni namoyish etish qobiliyatini, kasbiy vaziyatni tahlil qilish, aks ettirish, tanqidiy va moslashuvchan fikrlash qobiliyatini ta'minlaydi.

Xulosalar va istiqbollor. Shaxsning kasbiy rivojlanishini belgilovchi

omillarning ta'rifi va asoslanishi tegishli modelni ishlab chiqish, undagi kasbiy ongning o'rnini va uning shakllanishi vektorlarini aniqlashga imkon berdi: kognitiv, aksiologik, motivatsion, affektiv. Olingan ma'lumotlar keyingi bosqichga - tegishli samarali o'quv dasturlarini ishlab chiqish va o'rta kasb-hunar ta'limi mutaxassislarini kasbiy tayyorlash jarayonini optimallashtirish maqsadida kasbiy o'zini o'zi anglash mexanizmlarini o'rganishga o'tish imkonini beradi.

Foydalanilgan manbalar:

1. Vasina N.V., Bederxanova V.P., Bodalev A.A. Insonni bilish (yoshi, jinsi, etnik va kasbiy jihatlari) - Sankt-Peterburg: Rech, 2005. - 324 p.
2. Ivantsova, N.B. Shaxsning kasbiy yo'nalishini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari // Psixologiyaning dolzarb muammolari. Ukraina G.S. Kostyuk NAPN nomidagi Psixologiya institutining ilmiy ishlar to'plami, 2-qism, 2007. - P. 119-124.
3. Ilyin I., Chumakov A.N., Mazur I.I. Global tadqiqotlar bo'yicha qo'llanma. Odamlar, tashkilotlar, nashrlar // Brill Rodopi Leiden/Boston, 2017 - 720 p.
4. Klimov E. A. Individual faoliyat uslubi. Individual farqlar psixologiyasi. Matnlar / Ed. Yu.B. Gippenreiter, V.Ya. Romanova. M.: Moskva davlat universiteti nashriyoti, 1982. - 74-77-betlar.
5. Kokun A.M. Zamonaviy mutaxassisning kasbiy rivojlanishi psixologiyasi: monografiya / A.M. - K.: "Axborot-tahlil agentligi" DK, 2012. - 200 b.
6. N. G. Rukavishnikova. Ma'no izlashda ijobiy psixologiya: Kirish // Pozitiv psixologiya jurnali, 8-jild, 2013-yil - 457-458-bet.
7. Nesterova N. B. Texnik universitet talabalarining kasbiy yo'nalishi. // Iqtisodiyot va atrof-muhitni boshqarish, 2, 2014. - 54-62-betlar.
8. Rubinshteyn, S.L. Umumiy psixologiya asoslari. (2-nashr, 1946) Seriya: Psixologiya magistrarlari. Nashriyotchi: Piter, 2002 yil